

Solsjenitsyns nye anklage

«Titusener av russiske krigsfanger sendt til Sibir etter befrielsen»

Av generalmajor A. D. Dahl

105117
105116

«Titusener av sovjetiske soldater som var krigsfanger i Tyskland under den annen verdenskrig, blev fordømt som forrædere og sendt direkte fra de tyske konsentrasjonsleirene til arbeidsleirer i Sibir», hevder den sovjet-russiske forfatteren Aleksander Solsjenitsyn i sin siste bok «Arkhipelag Gulag».

I et utdrag av boken som søndag blev offentliggjort i avisen New York Times, heter det at dette skyldtes Josef Stalins «spionkompleks».

Slik lyder innledningen til en artikkel på Morgenbladets førsteside på mandag 31. desember 1973. Den bringer i et glimt tilbake i erindringen en episode som hendte i Murmansk en av dagene 6.—9. november 1944.

Som sjef for «Den norske militærmissjon til Russland» kom min stab og jeg på 2 britiske destroyere fra Scapa Flow under en forrykende storm i månedskiftet oktober — november 1944 og la til kai i Murmansk tidlig på morgenen den 6. november.

Selv om overfarten ikke hadde budt på særlig spennende episoder ved ubåtangrep eller bombing ved tyske fly fra Banak flyplass i Finnmark, hadde mulighetene for søvn vært minimale. Destroyere har en ytterst utiltalende evne til å rulle i høy sjø. I kapteins bunkeren som han generøst hadde overlatt meg, falt jeg derfor i dyp søvn, da vi kom inn i smulere farvann i Murmanskfjorden. Jeg hadde derfor ingen anelse om at vi hadde klippet til kai, da jeg plutselig fór opp ved en sterk banking på kahytderen.

«Come in.» — Døren åpnet seg forsiktig og et ansikt med russisk officersslue over tippet inn. — «Good morning», sa ansiktet. «I am Captain N.N. The British call me «George».

— «Come inn, George,» sa jeg. «What do you want me to do?»

Slik begynte et 3 dagers opphold i Murmansk, inntil det norske 2. bergkompani og resten av en norsk kontingent som var kommet omtrent samtidig til Murmansk i konvoi fra Skotland fikk ordre om innlastning og ny konvlering til den finske ishavshavnen Linahammerli.

Murmansk gav et eiendommeligg inntrykk av en blanding av øst og vest, ikke minst på grunn av de mange mongolske ansikter man kunne se på gatene og blant de russiske tropper i byen. Bebyggelsen bestod av en sentral del av et visst, og enn meget forfallent tilsmutt, og utkanter bestående av for det meste rønnelignende trahus. Det var tydelig at vanlig vedlikehold hadde vært forsømt, men videre at store skader var blitt påført bebyggelsen ved de sta-

dige og intense tyske bombe-raids som hadde pågått gjennom 3 år. Kjørebaneene var oppløst i gjørme, på «fortauene» reddet man seg noenlunde tørrskodd på plankedekker som gjorde tjeneste som gangtetter.

Murmansk var det tyske krigsmål på Ishavsfronten, et mål de hadde satt inn 200 000 mann, 60 000 hester og et uhyre krigsmateriell for å nå, men aldri greide, tiltross for utallige bombetokter fra tyske flyplasser i Finnmark. Fronten hadde strukket seg fra Fiskerhalvøya kanskje 100 km sydover i tundraen og sumplandet. Sønnenfor hadde finske tropper forlenget fronten langs grensen eller inn i Karelen ned til Det Karelske nes. Den finske/russiske

brede tyske ishavsfrent som var blitt bygget ut gjennom 3 år. I løpet av snau 3 uker brøt russerne igjennom og kastet den tyske Gebirgsarmé tilbake over den norske grense i Øst-Finnmark.

På det tidspunkt vi nå befinner oss — i de første dager av november 1944 — er tyske ettertrygder på rask tilbakemarsj vest- og sydover i Finnmark mot Troms både langs rikaveien Kirkenes — Tana — Porsanger og langs mellomriksveien over Karasjok—Porsanger. Store sjøtransporter hadde også vært tatt i bruk for å redde unna mest mulig materiell. Troppene har avdelt sprengkommandoer som legger landet øde etter seg, «den brente jords taktikk» blir benyttet til ytterste konsekvens, alle veier, flyplasser og kaier sprenges, tusener av miner etterlates for å sinke forfølgelsen befolkningen bortføres med makt, all bebyggelse, alle broer matvarelagre m.m. brennes eller ødelegges på annen måte.

Men tyskernes retrett gjør det lettere for de allierte konvoier å nå Murmansk uten altfor store tap.

Og nettopp en av de dagene da de norske tropper som skal inn til Finnmark for å overta fronten etter russerne, nå befinner seg i Murmansk, kommer nye konvoier som losses ved kaiene.

«George» og jeg var på sightseeing i Murmansk. Dagen var tung og grå, mørketiden begynte å gjøre seg merkbart gjeldende. Fattigslig kledte folk kom og gikk, mest eldre kvinner. Biler er omtrent ikke å se.

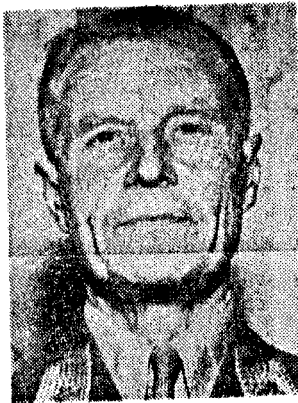
Fra vårt opphøyde stede på plankefortauet ser vi plutselig en militæravdeling komme marsjerende fra kalområddet opp gjennom gatene. Alle var iført britiske battledresser. Ingen bar våpen av noe slag. Intet annet enn den trampende takten hørtes, søleskvettenes is seg uvennlig opp over buksene. På plankedekket gikk kolonnens befalingsmenn i russiske uniformer.

— Hvordan kan en britisk avdeling bli kommandert av russiske offiserer? spurte jeg «George».

— Det er russere», sa George. «Russiske krigsfanger som er befridd fra tyske fangeloire. Tyskerne brukte jo krigsfanger til arbeider bak fronten, nå er vel disse befridd av britene et eller annet sted i Frankrike og har fått nye britiske uniformer på seg. Og nå er de kommet med en konvoi til Murmansk.

— Og, — hvor skal de hen? «George» gjorde en megetsigende grimase og pekte ut i rommet. — Til en eller annen leir, sa han. «En eller annen».

Jeg har aldri kunnet glemme dette syn av fortapte menn som av sine egne sendtes ut i elendigheten.

Generalmajor A. D. Dahl forteller fra Murmansk under krigen.

grensen utgjorde noe sånt som ca. 1600 km.

På dette tidspunkt, senhøstes 1944, var krigssituasjonen i Europa omtrent slik i store trekk:

Den 2. februar 1943 var de siste rester av den tyske general Paulus' 6. armé tilintetgjort ved Stalingrad.

Den 15. mai s.å. var akselmaktene ca. en kvart million mann i Tunis blitt tatt til fange med alt sitt utstyr, og allierte tropper hadde erobret Sicilia og derefter invadert Italia. Den 6. juni 1944 begynte den allierte invasjon av Europas fastland i Frankrike. Samtidig presset russiske styrker frem fra øst. Leningrad var unnsatt, den 10. juni var voldsomme angrep satt inn mot fennene på Det Karelske nes. Den 4. september inn gikk den finske regjering en våpentilstandsavtale med russerne. De forpliktet seg bl.a. til «å avvæpne de tyske land-, sjø- og luftstridskrefter som var blitt igjen i Finland etter 15. september 1944 — «Denne klausul medførte at finske tropper gikk til angrep på de tyske styrker i Nord-Finland.

Den 7. oktober satte så russerne inn et hovedstøt lenget i nord mot den omtrent 60 km